

boje nėra veiksmažodžių, kurie reikštų tik veiksmo galą. Norint jį pasakyti, reikia vartoti du veiksmažodžius – *baigia* ir kitą veiksmažodį, kurio galą norime pažymėti, pvz., *baigia rašyti*. Tuo tarpu *parašė* reiškia ne veiksmo galą, o visą baigtą veiksmažodį.

Turint galvoj abi veiksmažodžio funkcijas, negalima ir jo apibrėžimo daryti tik pagal vieną kurią funkciją. Todėl negalima sutikti su tokiu jo nusakymu akademinėje gramatikoje: „Veiksmažodžiai yra žodžiai, kurie reiškia veiksmažodį kaip procesą ir turi ypatybę valdyti tam tikras žodžių formas“¹⁴. Toks apibrėžimas tinka tik eigos veiksmo, bet netinka įvykio veiksmo veiksmažodžiams. Norint, kad jis apimtų visus veiksmažodžius, reikėtų sakyti kad ir šitaip: veiksmažodžiai yra žodžiai, kurie reiškia veiksmažodį – jo trukmę arba jo baigtumą; arba trumpiau: veiksmažodžiai reiškia veiksmažodį arba būseną, – neaiškinant smulkiau, kokį veiksmažodį.

Trukmę ir baigtumą lietuvių kalboje galima reikšti dviem būdais. Pirmas – trukmei ir baigtumui reikšti vartojami atskiri veiksmažodžiai, pvz., *rašyti* tik trukmei, o *parašyti* – tik veiksmo baigtumui. Tokius veiksmažodžius galima vadinti vienaveiksliais. Antras būdas – vienas ir tas pats veiksmažodis gali reikšti abu veiksmus – trukmę ir baigtumą. Tada sakoma, kad jis yra dviveikslis, ir kurią veikslą jis reiškia konkrečiu atveju, rodo situacija, sakinio kontekstas. Pvz., *duoti, grįžti, mirti* sakinyje gali reikšti ir eigos, ir įvykio veikslą. Pagaliau lietuvių kalboje yra dar ir trečia rūšis veiksmažodžių, kurių negalima vadinti nei vienaveiksliais, nei dviveiksliais, nes vienos jų formos (esamojo laiko ir iš jo padarytosios) yra tik eigos veiksmo, o kitos – tik įvykio veiksmo. Tokie yra terminatyviniai, judėjimą reiškiantys veiksmažodžiai, pvz.: *ateiti, nueiti, įnešti, parnešti, atidaryti, uždaryti* ir kiti. Juos galima vadinti iš dalies eigos ir iš dalies įvykio veiksmo veiksmažodžiais.

SMULKMENOS

XVIII

J. Kazlauskas, nurodęs, kad mūsų tariamoji nuosaka yra sudaryta iš supino ir pagalbinio veiksmažodžio, kurio šaknis prasidėjo priebalsiu *b-*, iškėlė hipotezę, jog „Ilgainiui tas pagalbinis veiksmažodis, kaip atskira asmenuojama veiksmažodžio forma, išnyko ir, suaugęs su supinu, tapo postpozicija, kuri neteko morfologinės optatyvo reikšmės ir buvo pasmerkta išnykti“, žr. J. Kazlauskas, Iš optatyvo istorijos, – LKK, IV, 1961, 75. Pastarajai išvadai (jo paties išretintai) paremti, autorius išnašoje nurodė į nebaigtą rašyti K. Būgos straipsnį apie elementų, netekusių morfologinės reikšmės, nykimą kalboje (K. Būga, Rinktiniai raštai, I, 578 tt.), tvirtindamas, jog „Panašią išvadą tikriausiai būtų priėjęs ir K. Būga, jeigu būtų pabaigęs čia nurodomą straipsnį“ (p. 75²³).

¹⁴ Lietuvių kalbos gramatika, II, Vilnius, 1971, 7.

Betgi tokį kategorišką tvirtinimą¹ reikia laikyti visai nevykusiu. Ir štai dėl ko. Prie nurodyto nebaigto K. Būgos darbo rankraščio² yra pridėtas pluoštas kalbinių pavyzdžių, kurie turėjo sudaryti projektuoto straipsnio apmatų. Pavyzdžiai suskirstyti pagal tam tikrą planą, žiūrint, koks elementas numetamas. Deja, čia visiškai nėra to, ko norėtų J. Kazlauskas. Nė vieno pavyzdėlio, kuris būtų susijęs su tariamosios nuosakos formanto *-b-* išnykimu! Iš viso ten tėra tik viena tariamosios nuosakos forma, būtent, 2. sg. *tarýtum(ei)*, iš kurios galima spręsti, kad K. Būgos tenorėta rašyti tik apie jos pabaigos *-ei* nukritimą³.

Z. Zinkevičius

¹ Jį J. Kazlauskas pakartojo ir savo „Lietuvių kalbos istorinėje gramatikoje“ (Vilnius, 1968), p. 388⁴, nors prieš tai su žemiau pateikiamais faktais buvo supažindintas.

² Saugomo Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje, f. I, D 486.

³ Įdomu, kad K. Būga netekusių morfologinės reikšmės elementų išnykimu buvo linkęs aiškinti g. sg. *akmenès*, n. pl. *ākmenes* ir d. sg. *šùni*, *mani(e)*, *tavi(e)* formų vartimą *ākmens*, *šùn*, *mán*, *táu*.